

Watervogeltellingen in Nederland

Nieuwsbrief seizoen 2018/2019, nr 7, maart 2019

Nederland is bij uitstek een land van wetlands en watervogels. Met watervogeltellingen worden objectieve gegevens verzameld over aantallen, verspreiding en de veranderingen daarin. Het landelijke project vindt plaats in het kader van het Netwerk Ecologische Monitoring en wordt ondersteund door het Ministerie van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit, Rijkswaterstaat Centrale Informatievoorziening en het Centraal Bureau voor de Statistiek. De landelijke coördinatie wordt verzorgd door Sovon Vogelonderzoek Nederland. De tellingen worden uitgevoerd door een groot aantal waarnemers van vogelwerkgroepen, behorende instanties, provincies en instituten. Er worden maandelijks tellingen uitgevoerd in monitoringgebieden (alle watervogelsoorten, in Rijkswateren en overige Vogelrichtlijnggebieden), pleisterplaatsen (ganzen en zwanen) en in januari de Midwintertelling.

Beste mensen,

Nijmegen, 1 maart 2019

Na de drijfmatte telling van januari was die van februari een verademing. Het leek wel een maart- of misschien zelfs een apriltelling qua weer: zonnig en zeer zacht. Later in de maand werd het zelfs warm en veel vogels waren duidelijk in voorjaarsstemming. Inmiddels is het mooie weer ingevuld voor een veel wisselvalliger variant, maar de dagtemperaturen zijn nog steeds bovengemiddeld. Desondanks zijn er nog veel ganzen aanwezig en ook in mijn eigen telgebieden viel er genoeg te tellen (vooral Kolganzen), hoewel er elders ook wegtrek had plaatsgevonden (vooral na de telling). Ik ben benieuwd hoe dat in maart zal zijn.

Als het goed is hebben de tellers die in seizoen 2016/2017 hebben geteld inmiddels allemaal het nieuwe jaarrapport in de bus of in hun digitale mailbox gekregen. Het rapport is voor iedereen te downloaden op sovon.nl/nl/publicaties/watervogels-nederland-20162017. Zonder jullie kan een dergelijk werk niet verschijnen en daarvoor ben ik jullie erg dankbaar! Ik wens je dan ook veel leesplezier. Een aantal mensen reageerden verbaasd dat een Slechtvalk de voorkant sierde. De Slechtvalk is een van de soorten die vast wordt meegeteld binnen het Meetnet Watervogels en valt binnen de standaardselectie van de te tellen soorten "Watervogels en wetlandsoorten". Dat geldt dus niet voor de ganzen- en zwanentellers. Als je deze of andere soorten wel standaard mee wil tellen kun je dat via de online invoer aangeven bij de bezoekgegevens (als groep via "selectie aanpassen" of als individuele soort daaronder. Met Avimap is het nog niet mogelijk om individuele soorten in de kopgegevens toe te voegen (waarmee je aangeeft dat je deze ook altijd meetelt).

In maart staat er een volledig programma op de agenda. Op **16 maart** wordt gestart met de telling in alle monitoringgebieden en ganzen- en zwanengebieden (uitloop van 15-18 maart). Een week later - door een ongunstig tij op de 16^e - volgt op **23 maart** een integrale telling in het Waddengebied. Het hoogwater valt om 11:45u, maar het tij komt net als vorige maand niet echt hoog (89cm). Op **16 maart** (uitloop 9-24 maart) is de eerste slaapplaatstelling van Scholekster, Kemphaan & Grutto. De tweede telling valt op

6 april (uitloop 30 maart tot 14 april)

Ik herhaal weer de oproep aan ganzentellers in Friesland om groepen ganzen en zwanen in te tekenen. Hetzelfde geldt voor alle tellers die bij hun telling de ANLb soorten Blauwe Kiekendief, Kleine Zwaan, Rotgans, Ruigpootbuiszand, Goudplevier en Velduil tegen komen, teken ze s.v.p. in (zie ook nieuwsbrief nr. 2 van oktober 2018)! Met Avimap kan dat heel gemakkelijk direct in het veld. Een fijne telling!

Menno Hornman

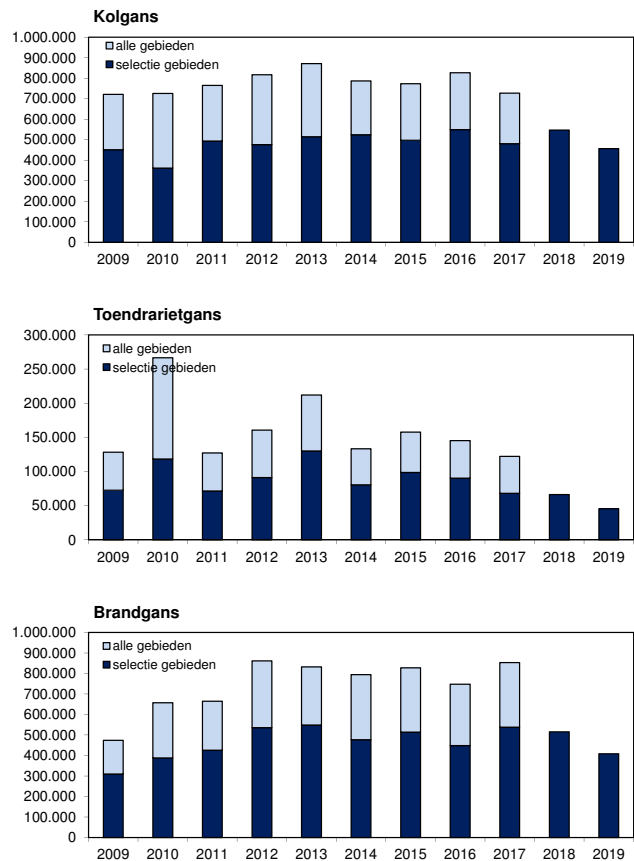
Nederland (binnenland):	Waddengebied:
16 maart monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling	23 maart (extra) integrale Waddentelling (11.45 - HW 89)
Nederland binnenland	Waddengebied (hoogwater - verhoging)
13 apr monitoringgebieden, ganzen- en zwanentelling	20 apr steekproeftelling, ganzen- en zwanentelling (12:35 - 89)
4 mei telling Brand- en Rotgans	4 mei telling Brand- en Rotgans (11:45 - 82)
11 mei selectie van monitoringgebieden	18 mei integrale Waddentelling (11:25 - 85)
15 juni selectie van monitoringgebieden	22 juni steekproeftelling (14:35 - 104)
NB. Bij voorkeur niet van de teldatum afwijken, echter bij slecht weer of andere overmacht kunnen tellingen nog één dag voor tot twee dagen na de teldatum worden uitgevoerd.	

2019

Ganzen en zwanen

De afgelopen februari-telling had in sommige gebieden veel weg van een maart-telling, zowel qua weer als qua aantallen. En kijken we naar de locaties waar in de afgelopen weken geringde Toendrarietganzen en Kolganzen werden afgelezen (geese.org), wordt duidelijk dat veel ganzen in de loop van februari ook al zijn betrokken. Vooral Toendrarietganzen worden momenteel veel in Polen afgelezen. Kolganzen (en ook Brandganzen) zijn nog veel aanwezig in Duitsland, Nederland en Vlaanderen (laatste alleen Kolganzen). Trektellers zagen vooral op 24 februari jl. veel trek, maar mijn eigen waarnemingen aan de Neder-rhein in Duitsland suggereren ook dat veel groepen ganzen in de late avond vertrekken en dus kennelijk 's nachts gaan vliegen. Die worden bij de trektellingen overdag geheel gemist.

Figuur 1 laat voor een aantal soorten de bekende vergelijking met eerdere februari-tellingen zien. Zowel bij Wilde Zwaan, Toendrarietgans, Kolganzen als Brandganzen waren de aantallen aan de kleine kant, maar ook weer niet extreem veel lager dan bij eerdere tellingen. Vooral van Toendrarietgans werden in het zuiden van het land nog enkele opvallende concentraties gevonden, bijv. ruim 7000 in Noord-Limburg. Het aantal Kleine Zwanen behoorde wel (met februari 2018) tot het laagste aantal in de reeks. Bij Rotganzen was nog weinig van aankomst uit Frankrijk of Engeland te zien; hun aantal was heel vergelijkbaar met de afgelopen jaren. De aantallen Grote Canadese Gans en Nijlgans blijven aan de hoge kant, een tendens die al het in de meeste voorgaande maanden zichtbaar was. Ook Grauwe Ganzen werden in februari verhoudingsgewijs veel geteld. Mocht er in de loop van de komende telling aanhoudend wegtrek plaatsvinden zou het totale ganzenbezoek (dat toch vooral door Kolganzen en Brandganzen wordt bepaald) dit seizoen overigens wel eens fors lager kunnen uitpak-

Figuur 1. Voorlopige aantallen van Kolganzen, Toendrarietgans en Brandganzen in februari in de afgelopen tien jaar. Weergegeven zijn de aantallen in een selectie van gebieden die in alle jaren werden geteld (dus 1:1 vergelijkbaar) en het totaal van alle gebieden (geteld en bijgeschat). Voor 2018 en 2019 is dat totaal nog in bewerking, resp. onvolledig.

ken. De aankomst in het najaar was immers ook al verlaat.

Kees Koffijberg

Volop kans om Grutto's te tellen

De Grutto's die we zien tijdens de watervogeltelling zijn grotendeels onze eigen broedvogels. De langjarige trend tijdens de watervogeltelling is vergelijkbaar met die van de broedvogels en neemt al af vanaf begin jaren negentig.

Eerste vogels in februari

In de Zoute Delta Recent verblijven in de wintermaanden zo'n 300 vogels. Deze vogels zijn afkomstig van de populatie op IJsland. De eerste die terugkeren worden vaak in februari gezien. Vroeg terugkeren houdt een risico in omdat er zoals vorig jaar nog winterweer kan optreden. Tijdens de afgelopen februari-telling zijn er tot op heden bijna 1300 vogels ingevoerd, flink wat meer dan het (magere) jaar ervoor. Meer dan honderd zijn er gezien in Delta Schuitenbeek (350), Prunje Noord (Zl, 280), Arkemheen (185) en Geeuwpolder – Graverij (Fr, 120). Van vervroeging in de aankomst lijkt bij de Grutto geen sprake. Integendeel, er is eerder sprake van een

verlate aankomst zo blijkt uit bijna 40 jaar fenologie rond Arnhem (zie: <http://www.vogelwerkgroeparnhem.nl/vlerk/Vlerk201801/files/assets/common/downloads/publication.pdf>). Van de bijna 40 gezenderde Grutto's van het project "Kening fan 'e Greide" zijn er op het moment van schrijven (1 maart) twee vogels teruggekeerd in ons land.

Aankomst in maart

Na de voorlopers in februari komt de bulk in maart terug. Dat zien we ook goed terug in het seizoensverloop waarin in maart een duidelijke piek is te zien. Na terugkeer verzamelen veel vogels zich in al dan niet gecreëerde plasdras-gebieden om weer op krachten te komen voor het aanstaande broedseizoen. De grootste aantallen verblijven dan in Noord- en Zuid-Holland en het Beneden Rivierengebied en Friesland. In maart 2018 werden er bijna 17.500 Grutto's doorgegeven. Flinkke aantallen zijn geteld in de Groote Wielen e.o. (1420) en Ketelpolder (Ov,

1250). Op enige afstand gevolgd door Oostvaardersplassen-ZO (525), Potskar (Fr, 520), De Bird - polder de Wildlanden (Fr) en Eilandspolder W (NH, 500), 't Weegje Waddinxveen (492), Enge Wormer (NH, 426), Witte & Zwarte Brekken (420) en Arkemheen Z (400). Voor het onderscheid van Grutto en IJslandse Grutto lees het artikel in Sovon-Nieuws 1 van 2018 https://www.sovon.nl/sites/default/files/doc/sovon-nieuws_2018-1_p6-7_2-gruttos-op-slaapplaatsen.pdf

Slaapplaatsen

De Grutto is één van de geselecteerde soorten waar

voor het eerste de trend van de slaapplaatsen wordt weergegeven in het nieuwste watervogelrapport 2016/17. In maart en april staat daarom ook de slaapplaatsstelling op de agenda voor de Grutto samen met Kemphaan en Scholekster. Het doorgeven van een aantal of 'afwezig' voor andere soorten, bijvoorbeeld de Wulp, is ook welkom. Indien geschikt habitat aanwezig kun je voor de telling van de watervogels een telling uitvoeren van de slaapplaatsen. Kijk voor de vacante gebieden op <http://portal.sovon.nl/portal/vacant/deel/2>

Jan Schoppers

Slaapplaatsen: méér Wulpenslaapplaatsen, minder Wulpen

Het is het Jaar van de Wulp, een jaar waarin we graag willen dat de ganzen- en zwanentellers ook Wulpen intekenen, waddentellers verstoringbronnen secuur vastleggen bij iedere hvp-telling en méér slaapplaatsen van Wulpen worden geteld. Dat laatste kreeg al de nodige aandacht, onder meer door een reportage bij de slaapplaats aan het Hisse- en Piekmeer nabij IJlst (Fr) in Vroege Vogels. Velen hebben gehoor gegeven aan de oproep de wulpenslaapplaats in de buurt te bezoeken en te kijken hoeveel Wulpen er zaten. Telden we in februari 2017 en 2018 landelijk ruim 40 slaapplaatsen, in februari jl. waren dat er bijna twee keer zoveel (74). Het eigenlijke aantal tellingen ligt hoger, omdat sommige tellers in de telperiode van 2-16 februari meerdere keren een kijkje namen, misschien ook omdat het weer op de voorkeursdatum (9 april) onstuimig was.

Hoewel we meer slaapplaatsen telden, telden we minder Wulpen dan een jaar eerder. In februari 2018 telden we, verdeeld over 46 slaapplaatsen, 13.456 Wulpen. Dat had alles te maken met dik bezette slaapplaatsen, waar meer dan 1000 Wulpen overnachtten. Dit waren onder meer de Oudegaasterbrekken (Fr; 2103), Hegewiersterfjild bij Harlingen (Fr; 1850), Wierumerwad (Fr; 1325), Groene Jonker (ZH; 1100) en Zeevang (NH; 1100). Die aantallen waren overigens behoorlijk forser dan een jaar daarvoor, want in februari 2017 ging het om slechts 5183 Wulpen verdeeld over 40 slaapplaatsen. Plekken met meer dan 1000 Wulpen ontbreken in het 2017-lijstje, maar plekken met meer dan 500 waren Groene Jonker (800), Vossemeer (Ov; 550), Camperduin (NH; 526) en Delta Schuinenbeek bij Strand Nulde (Gld; 500).

Zoals gezegd werden er nu in februari 74 slaapplaatsen geteld. Dat is al een hele verbetering qua telinspanning dan in vergelijking met de voorgaande seizoenen. Slaapplaatsen met meer dan 1000 Wulpen ontbraken, hoewel de Jouswierpolder nabij het Lauwersmeer in de buurt kwam (Fr; 940). Andere

slaapplaatsen met meer dan 500 waren Zeevang (800), Hegewiersterfjild (730), Kolk van Dussen bij Lambertschaag (NH; 585) en Camperduin (520). We blijven tellen! Op 16 maart aanstaande is de eerste landelijke steltlopersslaapplaatsstelling (Scholekster, Kemphaan, Grutto), een prima gelegenheid om ook de Wulpen mee te tellen. Voor 6 april staat de volgende gepland. In Friesland staan nog vijf extra steltlopersslaapplaatsstellingen op het programma en die zijn al begonnen, o.a. gericht op Kemphanen en Regenwulpen.

Romke Kleefstra & Paul van Els

Figuur 2. Wulpen op slaapplaatsen in Nederland in februari 2019

Voorafgaand aan de Midwintertelling was er nog even crisisberaad, want op de Wadden zou een zeer stevige noordwester de kop opsteken. In de week voor de telling zorgde een verhoogd tij ook al voor overstroomde kwelders, maar het viel uiteindelijk alleszins mee. De boten konden varen, afgezien van wat nattigheid hier en daar was het prima te doen, hoewel het tij zelfs wat aan de lage kant was.

Al enige tijd waren er grote aantallen Pijlstaarten op het wad. Met de 'Midwinter' telden we ruim 17.000 tegenover gem. 14.700 in de afgelopen 15 jaar. Ruim 10.000 bevonden zich bij Schiermonnikoog. Het aantal Scholeksters blijft steken op een voorlopig totaal van krap 85.000 tegenover gem. 136.500 in de afgelopen 15 jaar. De Friese Waddenkust, Ameland en Schiermonnikoog herbergden de meeste (alle 13.000-14.500). Ook het aantal Bonte Strandlopers houdt niet over: 111.000 tegenover gem. 170.500. Het ontbreken van de aantallen van Hengst en Dollard speelt daarbij mee. Veruit de meeste 'bontjes' zaten langs de Friese Waddenkust (47.800). Met bijna 65.000 individuen is het aantal Wulpen vooralsnog erg laag (gem. 102.000). De meeste werden geteld langs de Friese Waddenkust (18.950), op Ameland (11.400) en Schiermonnikoog (7500).

Opvallend in het noorden zijn de muizeneters en ook in de Waddenzee krijgen we daar iets

van mee. Zo werden er 30 Blauwe Kiekendieven geteld tijdens de hyp-telling, waarvan een derde langs de Friese Waddenkust. Daarnaast werden 14 Ruigpootbuizerds gezien, waarvan 9 langs de Friese Waddenkust en 4 op Ameland. Voorafgaande aan de telling werden al regelmatig Zeekoeten op de Waddenzee gezien dan gebruikelijk en gelet op de sterfte die later optrad, was dat een veeg teken. Met de Midwintertelling werden tenminste 25 gezien, tegenover een handjevol normaliter. Het aantal Pontische Meeuwen bedroeg 20, waarvan 15 op Terschelling, waar ook de enige Geelpootmeeuw van de telling werd gezien. Er werden 5 Grote Burgemeester geteld (2 op Vlieland), wat in de tweede helft van januari nog wat verder op zou lopen. Overigens viel bij de meeuwen het grote aantal Zilvermeeuwen op. Tegenover gem. 59.000 tijdens de afgelopen 15 Midwintertellingen telden we nu bijna 84.000, waarvan bijna 25.000 op Terschelling, terwijl Vlieland, Ameland en Schiermonnikoog alle drie op dik 15.000 'zilver' zaten.

Vorig jaar maart lastten we de integrale hyp-telling af. Zodoende staat hij nu voor de 23^e op het programma. Tel ze en vergeet niet ook weer de verstoring vast te leggen!

Romke Kleefstra

Watervogeltellingen	Menno Hornman (menno.hornman@sovon.nl)
• projectcoördinatie	Michel Klemann (michel.klemann@sovon.nl)
• formulieren etc.	(Alle coördinatoren zijn telefonisch te bereiken via 024-7 410 410)

Coördinatie Slaapplaatstellingen: Paul van Els (paul.vanels@sovon.nl); 024 7 410 410

Regiocoördinatoren

(ZO) Zoute Delta	Mervyn Roos (06-12 21 81 34, mervyn.roos@rws.nl)
(NH) Noord-Holland	Roy Slaterus (024-7 410 410, roy.slaterus@sovon.nl)
(ZH) Zuid-Holland	Vincent de Boer (024-7 410 410, vincent.deboer@sovon.nl)
(ZL) Zeeland	Jan-Willem Vergeer (024 7 410 410, jan-willem.vergeer@sovon.nl)
(FR) Friesland	Romke Kleefstra (06-10 64 66 40 romke.kleefstra@sovon.nl); midwintercoördinator Sjouke Scholten (p/a Sovon)
(GR) Groningen	Kees Koffijberg (024-7 410 410, kees.koffijberg@t-online.de); midwintercoördinator Sjouke Scholten (p/a Sovon)
(DR) Drenthe	Harold Steendam (0592-273845, harold_steendam@hotmail.com)
(FL) Flevoland	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)
(OV) Overijssel	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)
(GL) Gelderland	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)
(UT) Utrecht	André van Kleunen (024-7 410 410, andre.vankleunen@sovon.nl)
(NB) Noord-Brabant	Vincent de Boer (024-7 410 410, vincent.deboer@sovon.nl)
(Li) Limburg	Vacant (024-7 410 410, menno.hornman@sovon.nl)
(WG) Waddengebied	Romke Kleefstra (06-10 64 66 40 romke.kleefstra@sovon.nl)
(RG) Grote Rivieren	Jan Schoppers (024-7 410 410, jan.schoppers@sovon.nl)

Informatie over coördinatie in (IJ) IJsselmeergebied, (RM) Randmeren, (BR) Beneden Rivieren, (NZ) Noordzee via Sovon Menno Hornman (024-7 410 410, menno.hornman@sovon.nl)

Deze nieuwsbrief wordt toegezonden aan tellers en/of coördinatoren. De resultaten van de komende telling a.u.b. zo spoedig mogelijk naar Sovon Vogelonderzoek Nederland, Antwoordnummer 98189, 6500 VA Nijmegen sturen. Vergeet niet de gebiedscodes in te vullen. Een postzegel is niet nodig!!

Nb! In deze nieuwsbrieven genoemde aantallen zijn voorlopig en vaak nog onvolledig! Ze zijn dus niet geschikt voor verder gebruik.